

Ing. Vladimír II. Klein

Vidor Jurán

1879 – 1963

Pre obyvateľov Hniezdneho a severného Spiša, najmä však pre poľovníkov Podtatranského regiónu patrí medzi najvýznamnejšie osobnosti. V období socializmu zabudnutý, učiteľ, prozaik, významný poľovnícky a rybársky odborník, organizátor, publicista, skrátka poľovnícky veľmi vzácny človek **Vidor Jurán** (1879-1963).

Žiaľ, o tomto poľovníckom polyhistorovi máme na Slovensku len veľmi málo informácií. O to viac a plného uznania sa mu dostáva v susednom Maďarsku. Dokonca existuje len zopár jeho fotografií, alebo podobizní, aj to, z jeho pokročilého veku. Jedna je z námestia, pred rodným domom, v jeho rodnej obci Hniezdne, so svojim bratom Rezsöm, druhá je s úlovkom sedem líšok a jeden portrét od maliara slovenskej dediny a jej ľudu, Gustáva Mallého.

Vidor Jurán sa narodil rímskokatolíckym rodičom, učiteľovi Ferenc Jurán a Leopoldíne Kozsight (Košíkovej) 30. 12. 1879 v Hniezdnom, niektorí autori uvádzajú v Prešove, čo však nie je pravda. Zomrel, ako 84 ročný 5.7.1963 v Hniezdnom, kde je aj pochovaný.

Učiteľská rodina Juránovcov sa spomína v Hniezdnom už v polovici 18. storočia (Juron) a v meste, od roku 1885 obci, patrila medzi tie lepšie spoločenský a finančne postavené. V rodine sa rozprávalo, tak ako to bolo na Spiši medzi inteligenciou zvykom, len po maďarský, alebo nemecký, samozrejme i slovenský, či skôr spišsko-goralský, resp. rusínsky. Vidor Jurán, ako predstaviteľ inteligencie, vychovaný na prelome 19. a 20. storočia sa vždy hlásil k maďarskej národnosti, skôr však k „národnosti“ Uhorskej, i keď v roku 1934 bol vedený ako nemecky pôsobiaci učiteľ, na škole v Spišskej Belej.

Mal piatich súrodencov Vilmos, Rezső, Irma, Giza, Ella.

8.11.1903 sa zasnúbil s Margitou Irányi, pôvabnou dcérou Daniela Irányi – okresného sudcu zo Starej Ľubovne a Irmy rodenej Meerovej. V manželstve sa im narodili tri deti. Syn Ladislav sa stal lesným inžinierom, Staršia dcéra (meno sa mi nepodarilo zistiť) sa z bombardovanej Budapešti aj s rodinou dostala do Bavorska, kde jej manžel lekár zomrel na týfus. Dnes by sme povedali že na chorobu s povolania, liečil totiž ťažko chorých vojakov. Neskôr, po skončení II. svetovej vojny Vidor Jurán nikdy nedostal cestovné vízum (pas) navštíviť ju v Nemeckej spolkovej republike, dcéra ho teda na jar 1962 navštívila a stretli sa v Košiciach. Druhá dcéra Margita sa narodila 29.11.1912 v Spišskej Belej a zomrela vo Váci v Maďarsku 1.12.1989. Manželka mu zomrela pomerne skoro, v roku 1932. Pravdepodobne bol ženatý aj druhý raz s Prokopovičovou, taktiež rodáčkou s Hniezdneho, údajne spolu mali jednu dcéru. Aj táto manželka mala pochádzať zo zámožnej mlynársko-gazdovskej rodiny. (Pozn. autora: O tomto manželstve sa mi nepodarilo nič viac zistiť.) Zaujímavovo pôsobí aj jeden údaj, z nim redigovaného časopisu Nimrod, z novembra roku 1926, kde je uverejnené poďakovanie Vidorovi Juránovi a jeho veľmi šikovným dvom (?) synom za organizáciu popradskej poľovníckej výstavy. Viac o dvoch synoch sa už nikde nenachádza žiadna zmienka. Žeby novinársky škriatok, ale Jurán to nikdy a nikde nedementoval...

Kým stopy po jeho mnohorakej činnosti v oblasti poľovníctva nájdeme v novinových článkoch, o jeho rodine a súkromnom živote nachádzame pramálo hodnoverných údajov, práve preto každá známa skutočnosť sa cení. Životu a dielu Vidora Jurána sa v súčasnosti venujú, pokiaľ je mi známo len pár poľovníckych odborníkov ako sú Horváth József z Budapešti, na Slovensku Dr. Andrej Stollmann a Motesiky Árpád z juhu západného Slovenska, RNDR. Jozef Radúch z Liptova a Ing. Vladimír Klein zo severného Spiša.

Od útlej mladosti poľovnícky na neho vplýval jeho otec, ktorý bol učiteľom a aj poľovníkom ako i strýc Težo. Vidor Jurán teda už od detstva zdedil lásku k prírode a pričuchol k voni lesa. Aj počas štúdií na Učiteľskom ústave sa prejavovali jeho sklony k poľovníctvu, keď sa so svojim spolužiakom Paľkom, synom štátneho čierno-vážskeho lesmajstra, potajme vybral na poľovačku, či skôr pytliačku, na Chmelienc. Ako mladý poľovník bol vo svojom okolí už známym chovateľom kopovov. Poľovník bol rozvážny, pred výstrelom na zver ju najskôr „prečítal“, posúdil okolnosti a až tak vystrelil. Nie raz sklónil

pušku a radšej sa kochal, čo veľa jeho poľovníckych druhov nevedelo pochopiť. Ako poľovnícky hospodár v revíri mesta Spišská Belá mal neobmedzené možnosti lovu, on to však vôbec nevyužíval. Na jeho poľovnícke a ochranárske myslenie mal veľký vplyv jeho veľký priateľ Huncovský veľkostatkár Ernest Bethlenfalvy (1880-1955).

Vidor Jurán študoval medzi iným aj v Podolínci, kde bol jeho spolužiakom známy maďarský prozaik Gyula Krúdy. Učiteľský ústav absolvoval v r. 1899 v Spišskej Novej Vsi. Od roku 1900 vo svojej učiteľskej funkcii pôsobil krátko v Spišskom Podhradí, Šahách, Krompachoch, krátko doma v Hniezdnom, najdlhšie však v Spišskej Belej, od r. 1908, kde pôsobil 35 rokov, aj ako správca Štátnej ľudovej školy.¹

Učiteľský ústav ukončilo dvanásť študentov, ktorí si dohodli stretnutie po 25 rokoch. Keďže sa roztrhali po celom bývalom Uhorsku a stretnutie sa malo konať v roku 1934, toto sa však pre hranice novovzniknutých štátov neuskutočnilo. I napriek tomu, možno z nostalgie, Vidor Jurán prišiel na stretnutie v ďalšom „jubilejnom“ termíne, až po päťdesiatych rokoch, žiaľ už len sám. V budove Učiteľského ústavu bola v roku 1959 Stredná všeobecne vzdelávacia škola.

Prvá svetová vojna (1914-1918) zastihla Vidora Jurána ako veliteľa hliadky - strážcu hranice (pohraničník) medzi Uhorskom a rakúskou Haličou, v oblasti tatranskej Javoriny a Bielovodskej doliny. Tu pôsobil ešte v roku 1916 (asi do vstupu Rumunska do vojny). Koniec vojny (1917-1918) ho zastihol na talianskom fronte na rieke Piave, kde padol do zajatia. Domov do Spišskej Belej sa vrátil v roku 1919 a pokračoval v učiteľskej práci. Popri tom pracoval aj ako účtovník v Spišsko-belanskej sporiteľni. Po skončení druhej svetovej vojny sa vrátil späť do rodného Hniezdného a žil tam až do smrti u svojho brata Rezső Jurána.

V Spišskej Belej sa okrem poľovníctva angažoval aj v rybárskom spolku vo funkcii jednatel'a (tajomníka), najmä za predsedovania Dr. Michala Greisigera (1851-1912), neskôr Ondreja Svitanu. V r. 1912 vypracoval stanov y Rybárskeho spolku a po vzniku ČSR, v r. 1921 vypracoval nové stanov y. Spolková reč bola do r. 1926 nemčina.

Jeho činnosť sa však zameriavala predovšetkým na poľovnícke aktivity. Už v roku 1901 mu vtedajšie Spišské listy (Szepesi Lapok) uverejnili prvý príspevok Október végén (Na konci októbra) Pod článok sa podpísal ako Vidor Kurjész-Jurán. V roku 1902 Spišské listy informovali o jeho vážnej chorobe, s priáním skorého uzdravenia a pokračovania v jeho publicistickej činnosti. Vo vtedajšom časopise Príroda a rybárstvo (A természet-Halaszat), ktorý bol orientovaný na zoológiu, poľovníctvo a rybárstvo mu uverejnili článok Šťastné časy (Boldok idők). V roku 1903 Spišské listy informovali o jeho zásnubách. Publikoval v rôznych novinách a časopisoch ako Halászlát (Rybárstvo), Vadászlat és Állatvilág (Poľovníctvo a svet zvierat), A Természet (Príroda), Prágai Magyar Hírlap (Pražské maďarské noviny), Nimród v Prešove, Nimród v Budapešti ², A Hét (Týždeň), Szabad Földműves (Slobodný roľník) a iných. Jeho literárna činnosť je veľmi bohatá, veď napísal skoro tristo článkov, ktoré možno rozdeliť na beletriu a odborné články poľovnícke, rybárske a prírodovedné a ochranárske. Písal a publikoval často pod pseudonymom Csöndes Lázsló, Nyilas Pál, Orosz Sándor, Bors, Nimród a Regös.

Výkon práva poľovníctva vykonával najmä v domácom prostredí, v revíri, predtým významného stredovekého mesta, neskôr obce Hniezdne a jeho okolie. Poľoval najmä v Levočskom pohorí v revíroch Stará Ľubovňa, Forbasy, Kolačkov, Nižné Ružbachy, Lomnička, v Spišskej Magure v revíroch Kamienska, Lacková, Vyšné Ružbachy, Podolíniec a Toporec. Revír Toporeckého panstva Alberta Görgeya (†1943), ³ bol známy chovom najmä srnčej zveri, lovom medveďov, diviakov a tetřovov. U majitel'a sa pravidelne schádzali známi spišský poľovnícky odborníci ako Vidor Jurán a Ernest Bethlenfalvy. Je na škodu veci, že po prechode frontu a odsune miestnych Nemcov bol kaštieľ domácim obyvateľstvom vydrancovaný. Ďalej poľoval v Ľubovnianskej vrchovine v revíroch Jarabina, Litmanová, Stará Ľubovňa. Keďže sa osobne poznal aj s kniežaťom Christian Kraft Hohenlohe (1848-

1926), čo to poľoval aj v jeho revíroch v Javorine a Vyšných Hágoch. Z poľovačiek v domácom revíri ostala v pamäti širokej verejnosti jedna príhoda, podaná v marci 2017 deväťdesiatpäť ročným Bernardom Korschom: ⁴

„Raz, bolo to jedného neskorého letného popoludnia sa Vidor Jurán vybral na poľovačku, prejdúc mostom cez rieku Poprad, pustiac sa vľavo od obce Forbasy. Najskôr kráčal hore medzami, neskôr už lúkami, ponad miestne vaňové Kúpele, smerom k lesu, za ktorým zo poldruha hodiny kráčania ležala goralská dedina Kolačkov. Bol asi tak na dohodenie kameňa od lesného porastu, keď tu z neho proti nemu vybehol akýsi Kolačkovian. Na prvý pohľad bolo na ňom vidieť, že „melie“ už s posledného. „Pán horár, preboha Vás prosím, zratujte ma, ide ma diviak zožrať“ a zvalil sa na zem, tesne vedľa Jurána. Diviak bol vzápätí na ňom, ležiaceho chlapa si však nevšimol a zaútočil rovno na Jurána. Ten, akosi inštinktívne odskočil na bok a strhnúc flintu z pleca vystrelil. Diviak sa zvalil na zem a už sa ani nepohol, len čo to „po odkazoval“ zadnými nohami. Chvíľu trvalo, kým sa obaja chlapi upokojili. Jurán na to skladacím metrom premeral vzdialenosť medzi diviakom a ním, boli to presne tri metre. A diviak? Vyvrhnutý vážil niečo cez tristo kíl. Trofej nikto nebodoval, vtedy to nebolo zvykom, len jeho vypreparovaná obrovská hlava celé desaťročia zdobila chodbu Juránovského domu.

Zvláštnu kapitolu poľovníckeho života Vidora Jurána tvorí jeho pôsobenie v Spišskej Belej. ⁵ Poľovnícky spolok v Spišskej Belej, ktorý vznikol už v roku 1860 sa v roku 1889 transformuje, podľa Zákona XX/1883 o poľovníctve, na Spišsko-belanský poľovnícky spolok, bežne nazývaný Spoločnosť. Počet jeho členov sa pohyboval od 10 do 20, napr.: v roku 1892 mal 10 členov. Za zmienku i poučenie stojí jeden s jeho 25 paragrafov:

„Účel spoločnosti: Poľovnícky šport prevádzkať na pôde ňou prenajmútej dľa zákonných predpisov a korektných prijatých poľovníckych zvykov, výlučne len zo záľuby a nie ziskuchtivosti, užitočnú divinu pestovať a chrániť, dravinu pustošiť, pytláctvo zamedziť a rozširovať vývin poľovníctva, ako i povznesenie poľovníckych zásad. Spoločnosť sa nezaoberá politikou.“

Činnosť Spolku pokračovala aj po I. svetovej vojne, už pod záštitou LOS, keď koncom roka 1920 sa členská základňa rozšírila o nových obyvateľov mesta, najmä z radov štátnych zamestnancov a zamestnancov štátnej Tabakovej továrne, na 20 riadnych členov. Od začiatku na jeho činnosť vplýval tak po stránke odbornej, ako i ochranárskej Vidor Jurán. Na členskej schôdzi 15.10.1926 bol jednohlasne prijatý nový poľovnícky poriadok, vypracovaný práve Vidorom Juránom. ⁶ Tento dovtedy vykonával v spolku funkciu pokladníka. Od júla 1926 do januára 1929 vedúceho poľovníkov, poľovačky (Jagdleiter), resp. strelcov, dnes by sme povedali, poľovnícky hospodár. Ročný členský podiel činil 150,- Kč. Zmluvy na revír sa uzatvárali na šesť rokov a poľovnícky rok začínal 1. júlom.

Podľa dochovaných materiálov s členmi Spolku Vidor Jurán nevychádzal, vďaka svojej povahe, vždy najlepšie. Jeho prchkosť, prostorekosť a unáhlené vynášanie úsudkov, či rozhodnutí, bez akéhokoľvek preverenia si faktov mu vynieslo veľa neprajníkov, a ak prirátame aj jeho údajné udávanie poľovníkov vrchnosti za poľovnícke prehrešky, ani niet sa čomu diviť. Časť členov Spolku ho vinila, že od júla 1921 do júla 1926, len vďaka jemu im mesto nepredĺžilo nájomnú zmluvu na spišsko-belanský revír a oni museli poľovať inde. Vyššie uvedené vzťahy boli asi príčinou, že od začiatku roku 1929 už nebol členom výboru. Od júla 1930 už nie je ani v evidencii členov Spolku, i keď do jeho činnosti neraz zasahoval, podpichovaním jeho členov. Taktiež aktívna jeho angažovanosť a snahy o ochranu tatranskej prírody mu medzi poľovníkmi tiež nepriniesli nič pozitívneho. Vtedajší mešťania mesta totiž považovali svoje tatranské majetky za niečo posvätné a bolo pre nich nepredstaviteľné akékoľvek obmedzenie hospodárenia na nich.

Jeho povahu by sme mohli zhrnúť do jednej vety *„Dobre to myslel, zle to povedal.“* Možno, že i to sú jedny z príčin, že Belančania na neho zanevreli. Navyše, ako poľovnícky hospodár, od nich vyžadoval poľovnícku etiku a disciplínu, v čom ich prevyšoval a to poriadne cez

hlavu, čo mu ako nie belančanovi nevedeli mnohí z nich odpustiť...

Vidor Jurán bol spoluzakladateľom prvej poľovníckej organizácie na Slovensku, po I. svetovej vojne, Loveckého ochranného spolku pre Slovensko (LOS 10.12.1920), ktorý vznikol na základe bývalej Uhorskej poľovníckej organizácie. Koncom roku 1928 bolo na Slovensku 25 odbočiek LOS-u s 2568 členmi. V prvých rokoch jeho činnosť ovplyvňovali vplyvné osobnosti poľovníckeho života, v Kežmarku to bol majiteľ Javoriny knieža Hohenlohe.

Vidor Jurán bol redaktorom maďarskej časti slovensko-maďarského poľovníckeho časopisu Nimród, redigovaného spolu s Lajosom Bohrandtom, v tej dobe vychádzajúcom v Prešove (1923-1927). Od apríla 1925 je už hlavným redaktorom časopisu. Na titulnej strane pravidelne píše pod menom Orosz Sándor, avšak odborné články podpisoval už svojim vlastným menom. Pod týmito menami vystupoval aj v ďalšom časopise. V tejto činnosti pokračoval neskôr v slovenčine a maďarčine vychádzajúcom časopise Lovec - Vadász, v jeho maďarskej časti Vadászlap (1927-1945). Tento časopis sa neskôr v novembri 1929 rozdelil na dva časopisy a Vidor Jurán redigoval jeho maďarskú samostatnú verziu Vadászlap. V roku 1932 sa časopisy spojili a vytvorili dvojazyčný časopis Lovec-Vadászlap, lenže v apríli 1933 sa tieto časopisy znovu rozdelili a vznikol Lovec a Vadászlap. Redaktormi maďarského časopisu boli Vidor Jurán a Jenő Lamparter, od roku 1939 túto funkciu zastával sám Vidor Jurán. Slovenský časopis odoberalo 4432 a maďarský časopis odoberalo 1870 čitateľov Vidor Jurán v týchto časopisoch figuruje aj pod pseudonymom Sándor Orozs. Časopis zanikol ku koncu druhej svetovej vojny. Ako redaktor prispel, okrem iného k zákazu odstreľovania kamzíkov, medvedíkov (1932) a dropov. Maďarský časopis v roku 1944 slovenská vláda zakázala i keď Dr. Tamas Fodor uvádza dvojčíslo 1-2 a 3-4 1945 !

Časopisy, ktoré redigoval Vidor Jurán, s obľubou a pravidelne, ilustroval známy maliar poľovníckych motívov Karol Sovánka (1883-1961) a Sándor Bél (1905-1969). Fotografie zo záberov z poľovačky robil na fotografické dosky kežmarský profesor Alfréd Grozs (1885-1973), pravdepodobne je i autorom fotografie Vidora Jurána s ulovenými siedmimi líškami. Za inšpiráciu, najmä Karolovi Sovánkovi, im iste slúžila i ich účasť na Juránových tatranských poľovačkách.⁷ Je reálny predpoklad, že tieto sa najviac konali v spišsko-belanskom revíri, v čase keď tu Vidor Jurán, vykonával funkciu poľovníckeho hospodára. V nim redigovaných časopisoch publikovali v tej dobe známi autori ako Ernest Bethlenfalvy, Lajos Bohrandt, László Borsodi, Arthur Duba, Dr. Ödön Justh, Balázs Ötvös, Dr. Tibor Thuróczy, Gyözö Zsilinszky, István Fekete a iní.

Vidor Jurán mal povest' vynikajúceho znalca tatranskej prírody a propagátora ochrany jej fauny. Pozorne sledoval plány na vznik Tatranského národného parku a aj ho posudzoval, formoval poľovnícku kultúru na Slovensku. Vo svojich poviedkach farbisto zvečnil zasnežené štíty Tatier, kvety hôľ či tisíce farebných odtieňov jesenného lesa, ako aj vierohodný svet divej zveri.

Od 3. do 31. júla roku 1926 sa v Karpatskom múzeu v Poprade konala veľká poľovnícka výstava, ktorú svojim rozsahom porovnávali s Viedenskou výstavou. Vidor Jurán bol jej hlavným organizátorom, neskôr sa o nej hovorilo ako o Juránovej výstave. Jeho hlavnými spolupracovníkmi boli Ernest Bethlenfalvy z Huncoviec, podpredseda LOS Nándor Jureczký z Jelšavy, Edmund (Ödön) Justh z Nécspál (1886-1959) a) Andrej Žuffa z Liptovského Mikuláša (1882-1963), ako i mnohí iní. Z výstavy bol vydaný aj trojjazyčný katalóg (slovenský, nemecký a maďarský) Okrem trofejí boli vystavené aj poľovnícke a pytliacke zbrane, nábytok a rôzne poľovnícke potreby. Výstavu vhodne dopĺňali obrazy Karola Sovánku z Kežmarku, Elmér Köszeghyho-Winklera z Levoča a Petra Kerna z Liptovského Mikuláša. Najviac exponátov bolo z regiónu Spiša a Liptova, menej z Gemera, Zemplína, Šariša, stredného, západného Slovenska a Podkarpatskej Rusi. Organizátor výstavy LOS usporiadal svoju prvú výstavu s hlavným cieľom, aby propagoval ochranu prírody, poľovnej

zveri a zvýšil autoritu a vážnosť LOS. Ako odmenu za úspešné zorganizovanie dostal Vidor Jurán „malorážku.“

Vidor Jurán v tom čase bol predsedom miestnej skupiny LOS Kežmarok a zastupoval podtatranských poľovníkov na valných zhromaždeniach LOS-u. Aj po zániku I. Československej republiky a po rozchode s Československou mysliveckou jednotou sa pravidelne zúčastňoval na valných zhromaždeniach, teraz už Zväzu loveckých ochranných spolkov na Slovensku (Zväz LOS), až do konania posledného 9.03.1943 v Banskej Bystrici. V roku 1941 ho opätovne zvolili za zodpovedného redaktora Vadászlapu.

Počet spolkov Zväzu LOS-u bol najvyšší v roku 1938 a to 65. Počet členov zase v roku 1943 činil 8366.

Pred samotnou prípravou Popradskej výstavy bol na skusoch na výstave v Prahe (1926), cestou späť mal dohodnuté stretnutie s Budatínskym grófom Csákym, ktoré zbierky trofejí si chcel pozrieť a prehovoriť ho, aby ich na Popradskej výstave aj vystavil. Napriek príslubu ho gróf bez vysvetlenia, po dlhom čakaní, neprial, čo Vidor Jurán ťažko niesol.

Vidor Jurán je aj spoluautorom dovedy jedinej slovenskej odbornej poľovníckej publikácie Naše poľovníctvo, vydané v r. 1935. Je autorom článkov Moje stretnutie s medveďom a Zápisky o lesných slukách. V prvom článku, na strane 294-298, opísal svojich deväť stretnutí s medveďmi, i to, prečo v živote na medveďa nikdy nevystrelil. V druhom na strane 357-362, sa venoval zvukovým prejavom sluky („pstkanie“, „kvorkanie“ a najmä „štekánie“, ako i počtu jej hniezdení.

V novembri r.1937 zorganizoval účasť slovenských poľovníkov na svetovej poľovníckej výstave v Berlíne, kde bol oficiálnym delegátom Československej mysliveckej jednoty za Slovensko, vymenovaný Ministerstvom poľnohospodárstva. Na tejto výstave výrazne vynikali trofeje zo Slovenska.

Je autorom mnohých odborných článkov o našej zveri, najmä však o jej ochrane. Už v roku 1922 bol členom stálej „siete konzervátorov“ Vládneho komisariátu na ochranu pamiatok na Slovensku kde sa podieľal na vypracovaní prvej Koncepcie pamiatkovej starostlivosti, ochrany a zveľaďovania krajiny, legislatívnej prípravy Tatranského parku a ďalších rezervácií prírody. Jeho spolupracovníkmi boli také vedecké kapacity Jozef L. Holuby, Ján Volko-Starohorský, Ján Emler a Ján Roubal.

Vidor Jurán, ako poľovník, využíval možnosť poľovať aj v iných častiach bývalého Uhorska, neskôr Československa, včítane Podkarpatskej Rusi. Dokonca sú indície, podľa trofejí v jeho dome, že poľoval aj v exotických krajinách. Na Slovensku si obzvlášť obľúbil okolie Žiliny, Rajeckú dolinu, Malú Fatru a okolie Terchovej, kde jeho syn, v tom čase, v tridsiatych rokoch minulého storočia až do roku 1938, býval. Slúžil na lesnom hospodárstve grófa Ferdinanda Majlátha, ako i v dvoch lesných celkoch v okolí Čadce.⁸ V roku 1934 na výstave v Trenčianskych Tepliciach boli ocenené diviacie kly ulovené Ing. Ladislavom Juránom v Terchovej I. cenou (dĺžka obidvoch klovo 25,4 cm a obvod 6,8 cm). Ing. Ladislav Jurán popri svojej práci písal poľovnícke články a jeho ilustrácie zdobili vtedajšie poľovnícke časopisy. Najviac publikoval v „otcovom“ časopise Vadáslap.

Zvlášť mu k srdcu prirástla Vrátna dolina a kotlina medzi fatranským Kriváňom a Rozsutcom. Synova horáreň stála na hornom konci obce na brehu rieky Varínky, kde sa venoval hlavne lovu pstruhov. Tu strávil v tridsiatych rokoch minulého storočia niekoľko letných dovoleníek.

V roku 1945 zažil dva neprijemné zážitky. Prvý koncom januára 1945:

„Cestoval som vlakom z Dolného Kubína a v Sučanoch vyhodili vlak do vzduchu. Susedný vozeň naplnili zranenými vojakmi a cestujúcimi. Po dlhom trojhodinovom meškani nás živých a zdravých prepravila iná vlaková súprava do mesta (asi Žiliny). Hľadal som posteľ v hoteli. Vrchný mi zohnal matrac a ubytoval ma v kúpeľni. Zrazu som počul dáke pobehovanie a niekto ma v tej kúpeľni zamkol. Slovenskí ministri a nemeckí dôstojníci na čele s nemeckým generálom vyprázdnili hotel, iba ja som uviazol v kúpeľni. Neskôr mi pán hlavný pošepkal, že

do Ružomberka odišla karavána, pozostávajúca z osobných a nákladných áut, pre Hlinkovu rakvu. Na úsvite sa sprievod vrátil, viacerí sa naraňajkovali a cestovali ďalej. Podľa vrchného vybrali Hlinkovu rakvu z mauzólea a s ministerským sprievodom ju odviezli pred blížiacim sa frontom do rakúskeho kláštora. Neskôr som v tejto veci pátral. Odvoz sa skutočne stal, ale nepodarilo sa mi zistiť názov miesta, kam rakvu odviezli a ani to, kde je Hlinkovo telo dnes. (Vidor Jurán 22.08.1962)

Druhý, oveľa nepríjemnejší zážitok ho postihol, keď sa dozvedel o smrti svojho jediného syna, ktorý sa podľa Juránových slov, stal obeťou vojnovnej hystérie, nikdy o tom viacej nepovedal, len to, že padol ako vojak.⁹

Že história sa rada opakuje svedčí o tom aj životný príbeh Vidora Jurána. Bez toho, aby zmenil svoje bydlisko sa dvakrát v živote stal človekom bez vlasti. Prvý raz po skončení prvej svetovej vojny na základe Trianonskej zmluvy prišiel o svoju uhorskú vlasť a druhý raz po skončení druhej svetovej vojny. Ako nemecký učiteľ, hlásiaci sa k maďarskej národnosti, na pár rokov stratil československé občianstvo a len zázrakom unikol deportácií do Maďarska, alebo Nemecka. Za hlavný hriech mu bolo vyčítané, že učil na spišskej nemeckej škole v Spišskej Belej a samozrejme sa hlásil k maďarskej národnosti.

V roku 1948 sa prihlásil na konkurz vypísaný Slovenským poľovníckym ochranným spolkom, na ktorom získal aj cenu a potom prispieval do časopisu Poľovnícky obzor.

Jeho literárna tvorba v oblasti poľovníctva je významná, veď napísal okolo 300 beletristických prác spojených s prírodou a poľovníctvom. Okrem toho sú dôležité i jeho odborné poľovnícke články, v ktorých sa zaoberal ochrannými spolkami, dával návrhy a radil ohľadom poľovníctva, podávala správy z výstav a venoval sa mnohým ďalším témam. Pravidelne písal nielen do ním vydávaných časopisov Lovec/Vadász, Vadászlap, ale aj do iných novín a časopisov, ale často pod pseudonymom. Po roku 1918 používal tieto mená: László Csöndes, Pál Nyilas, Sándor Orozs, Bors, Nimród, Regös.

Ku koncu života uverejňoval svoje odborné a beletristické články v maďarskom denníku A Hét a szabad földműves.

Aj keď až v poslednom desaťročí jeho života mu vyšli iba dve jeho knihy, rukopis jeho prvej knihy Az erdő regél (Les rozpráva) bol už v roku 1914 v budapeštianskom vydavateľstve Franklin Társulat. Predslov k tejto knihe mal napísať István Bársony, prišla však prvá svetová vojna a dielo nevyšlo. Dokonca Vidor Jurán počas dovolenky z talianskeho frontu v roku 1917 sa zastavil u Bársonyho v Budapešti. Dielo však pre vojnové udalosti, rozpad Rakúsko-Uhorska a vznik ČSR nevyšlo.

Kniha vyšla až v roku 1958, ako prvá na Slovensku vydanú a po maďarský písanú monografia o vlkoch Ordasok (Vlci) v náklade 1200 výtlačkov, s lyrickým podtitulom: Énekek éneke a havasok, erdők ée lápok csavargó szürke fiaról (Pieseň piesní o synoch sivých tulákov zasnežených hôr, lesov a mokradi.) V roku 1959 vyšla kniha poľovníckych noviel Vadászkrónika (Poľovnícka kronika), vydanie ktorej prijal s nevôľou, nakoľko cenzúra jeho rukopis poriadne pozmenila a vydavateľstvo mu dokonca neposlalo ani jeden výtlačok. O vydaní knihy sa dozvedel až od priateľov z Košíc. Kniha vyšla v značnom náklade 6550 ks, z toho na Slovensku ostalo 2000 výtlačkov.

Ďalšie vydania kníh pod jeho menom, vydal len tieto dve, sú avšak s pozmenenými názvami. V rukopise ostal jeho autobiografický román Don Péter, jeho prezývka zo študentských čias v Podolínci a na Učiteľskom ústave v Spišskej Novej Vsi. Povolanie učiteľa si vybral po vzore svojho otca. Od roku 1996 po maďarský písaný Slovenský poľovnícky kalendár (A Szlovákiai Vadászkaledárium) začína uverejňovať rukopisy z jeho pozostalosti. Vidor Jurán totiž pred smrťou sa postaral o svoje rukopis. Časť dal Popradskému (karpatskému) múzeu, kde sa však „stratili“ a druhú časť dal Dr. Andrejovi Stollmannovi. V roku 1997 vyšla po maďarský písaná publikácia Štyria slovenskí poľovníci Négy felvidéki vadász – Gyimesi György (1935) z Kráľovského Chlmca, Jurán Vidor z Hniezdneho, Justh Odön z Necpál,

Motesiky Árpád (1941) z Veľkého Cetína.¹⁰

Okrem iného sa ku sklonku života v roku 1960 spriatelil i zo slávnym a svetoznámym maďarským poľovníkom Zsigmondom Széchenyim.

Žiaľ, pre väčšinu slovenských poľovníkov, Vidor Jurán publikoval zásadne len v maďarčine. Jeho knihy sa dočkali v na Slovensku a v Maďarsku viacerých vydání, avšak vždy len po maďarský, naposledy v roku 2017.

Okrem poľovníckej činnosti istý čas pôsobil aj ako odborný poradca pre správu 1196 ha lesného majetku grófa Andreja Przemyslava Kostka Zamoyski (1853-1927) a jeho syna Jána Kanty Sarjuzs Zamoyski (1900-1961) v okolí Vyšných Ružbach, Podolínca a Mníšku nad Popradom.

V Spišskej Belej 25. jún 2017

Ing. Vladimír II. Klein

¹ V literatúre sa píše 45 rokov, čo sa mi zdá veľa, asi ide o preklep a ani v zozname učiteľov po vojne v Spišskej Belej sa už nespomína. Podľa toho by končil v Spišskej Belej v r. 1953 ako 74 ročný. Aj po roku 1918, po vzniku ČSR, sa ako učiteľ angažoval v učiteľských spolkoch pôsobiacich na Spiši. Vždy to boli spolky maďarské, neskôr nemecké. Spišská inteligencia totiž neverila novej republike a neverila ani v jej dlhé trvanie. V roku 1922 aktívne vystúpil na protestnom zhromaždení asi 300 učiteľov Spiša, v Redute v Spišskej Novej Vsi, za zachovanie a zvýšenie učiteľských plátov na úroveň plátov štátnych zamestnancov. Vtedy sa všetky učiteľské spolky spojili pod heslom „...nemecký a maďarský učitelia chcú bojovať s bratmi Slovákmí...“ Už vtedy, pre neodôvodnené preferovanie Čechov, boli v slovenskej spoločnosti silné protičeské nálady. Vidor Jurán učiteľskú definitívu dostal v roku 1935 a pedagogickú činnosť ukončil pravdepodobne v roku 1944, keď pre blížiaci sa front školský rok 1944 / 45 nezačal.

² S len tu uvedených poľovníckych časopisoch vidieť, na akej vysokej úrovni bolo poľovníctvo v bývalom, podľa učebníc, vraj prehnitom, Uhorsku. Na túto úroveň nadviazalo aj povojnové slovenské poľovníctvo a to aj zásluhou Vidora Jurána.

³ Je na škodu veci, že po prechode frontu a odsune miestnych Nemcov bol kaštieľ domácim obyvateľstvom vydrancovaný a vzácne zbierky zničené. Dedinčania pri kradnutí obrazov žien šľachtickej famílie si mysleli, že sú to obrazy panny Márie. Doma sa potom ku nim modlili. Zo vzácných krbov zmizli sošky mytologických bytostí, tak podobných biblickým anjelom, vzácne poľovnícke trofeje skončili ako rúčky na nože.

Prvý povojnový správca majetku v Toporci, Ondrej Potmák, náročky dal napriek tam bývajúcej poslednej majiteľky kaštieľa vdove po Albertovi Görgey, Linde rodenej Žedění s jej dvoma dcérami Klára a Eva, na tenisových kurtoch postaviť maštal' pre dobytok a do jazierka v parku navoziť hnoj...

Údajne boli vzdialený príbuzný...

(Počas vojny mal pôdu Görgeyovcov prenajatú Ing. Pavol Franc z Huncoviec.)

⁴ Veľmi zaujímavá je skutočnosť, že starý otec Bernarda Korscha, tesársky majster z Hniezdneho Johan Korsch,

staval drevený zámoček kniežat'a Hohenlohe v Javorine (1884) a isto aj jeho zmenšenú kópiu v Tatranskej Kotline (1895). Tento tesársky majster, vyučený v Budapešti, staval aj rodný dom Vidora Jurána v Hniezdnom.

⁵ Podľa informácie MUDr. Andreja Nováka v Spišskej Belej býval pravdepodobne v dome spišsko-belianskeho

mäsiara a gazdu Františka Chovanca, na dnešnej Hviezdoslavovej ulici č. 26, hneď vedľa rímsko-katolíckej fary. Byt bol vpravo od vstupu do „dufartu“ a majiteľa domu ho zvykli prenajímať.

Zaujímavé je že pri prestavbe susedného domu majiteľa Antonína Michlíka v roku 1938 sa tu našiel poklad

dukátov a strieborných mincí zo 16. storočia.

- 6 Z poľovníckeho poriadku, okrem iného vyplýva, že za rok môže každý člen spolku uloviť max. 3 kusy srncov, na jednej poľovačke však len jedného. Vzdialenosť strelby na srnca musí byť min. 40 krokov. Individuálne poľovačky sa končia 15. októbrom. Spoločné poľovačky, ktoré po tomto termíne nastali boli 3 na zajace, 3 na ostatnú (malú) zver a 2 na kamzíky-capy, i keď tieto boli od roku 1923 chránené, avšak na výnimku sa dalo na ne poľovať! Jelenia zver sa nespomína, nakoľko sa v revíri nevyskytovala a ak, tak len tá čo ušla, z Javorinského chovu kniežat'a Hohenloheho. Po 15 októbri sa formou spoločných poľovačiek poľovalo na všetku zver. Napr. v roku 1937 sa na 26 spoločných poľovačkách ulovilo „až“ 1 jeleň, 4 jelenčatá, 2 srnce, 12 kamzíkov, 4 zajace, 1 tetov a 1 jariabok
Pre ilustráciu uvádzam Vidorom Juránom navrhnutý a schválený cenník poplatkov za ulovenú zver v KČ:

Druh zveri	člen spolku	host'	Poznámky
Srniec	15,-	75,-	Kamzík sa v cenníku nespomína, nakoľko sa lovil len na ministerské povolenie a jeho lov bol vyhradený len členom Spolku.
Jeleň 6 – 8 výsad na paroží	150,-	500,-	
10 – 12 výsad na paroží	200,-	750,-	
12 a viac výsad na paroží	300,-	1000,-	
Diviak do 25 kg	25,-	100,-	
do 50 kg	50,-	150,-	
do 100 kg	100,-	300,-	
nad 100 kg	150,-	400,-	
Zajac	4,-	20,-	
Líška	0	75,-	
Hlucháň	50,-	250,-	Spišsko-belanský revír bol od nepamäti známy lovom hlucháňa a tetova. Známe sú poľovačky Peštianskych hostí poslanca Uhorského snemu János Ludwigh (1812-1870)
Tetrov	20,-	100,-	
Jarabica	1,50	7,50	
Sluka	1,50	7,50	

Zloženie výboru Spolku: predseda (Obman) Július Gabriel,
(1926-1929) zapisovateľ – tajomník (Protkollführer) Georg Gabriel
vedúci poľovníkov resp. poľovačky – poľovnícky hospodár (Jagdleiter) Vidor Jurán

- 7 Karol Sovánka býval v Kežmarku, poľoval tak ako aj Vidor Jurán v okolitých revíroch, najmä na Spišskej Magure v Slovenskej Vsi. Po zranení ruky v I. svetovej vojne však poľoval viac skicárom a štetcom ako puškou.
- 8 Gróf Ferdinand Majláth zomrel náhle ako 38 ročný v roku 1929, po troch rokoch manželstva. Správu majetkov po ňom prebrala mladá a pekná vdova grófka Huberta Széchenyivá. Neskôr sa vydala za grófa Révaya z Turčianskej Štiavničky.
- 9 Kde a ako zahynul syn Vidora Jurána zatiaľ nie je známe. Pravdepodobne to bolo niekedy v mesiacoch február až apríl, niekde na Orave, počas oslobodzovacích bojov, alebo mohol byť aj ako „hajduk“ s pomsty zavraždený. Veď ešte koncom januára 1945 jeho otec cestoval z Dolného Kubína, asi do Žiliny. Pravdepodobne sa u neho ukrýval pred blížiacim sa frontom. Hniezdne bolo oslobodené Červenou armádou 24. januára 1945 a nemecké obyvateľstvo evakuované 21. januára. Ako vojak pripadá do úvahy tzv. slovenská Haššikova domobrana (zbytky slovenskej armády po potlačení Slovenského národného povstania, POHG, u neho skôr však Wehrmacht, alebo najskôr SS. Preto otec mlčal.

- 10 **Ordasok**, 1958, Budapešť, (Vlci)
Vadászkrónika, 1959, Budapešť (Poľovnícka kronika).

Vadászkrónika, 1960, Bratislava, (Poľovnícka kronika).

Kárpati ordasok, 1966, Bratislava, (Karpatský vlci) = zredigovaná verzia Ordasok a Vadászkrónika

Sepességí vadas historiák, 1997, Budapešť (Spišské poľovnícke historiky)*

* sú to Juránove veselé poľovnícke anekdoty, pôvodne uverejnené asi v roku 1955, pod názvami **Mosoly a könnyező arcokon** (Úsmev na zaslezených tvárach), či **Pali** (Paľko). Tieto úsmevné príbehy zozbieral autor v rokoch 1945 až 1955 s cieľom pomôcť priateľovi Ernestovi Bethlenfalvymu. Vďaka mnohým čitateľom a známym sa zozbieralo trochu peňazí na stravu pre ťažko chorého Bethlenfalvyho, ktorého Jurán pravidelne navštevoval až do jeho smrti.

Vadászatok, emilékek, történetek, 1998, Budapešť, (Poľovačky, spomienky, historiky)*

*obsahom je aj väčšina Juránových článkov publikovaných v ním vydávaných časopisoch v rokoch 1930 až 1945.

Írások a hajdani vadászvilágból, 2000, Budapešť, (Písania z dávneho poľovníckeho života).

Jurán Vidor relikviák, 2000, vydavateľstvo TerraPrint, (Relikvie Vidora Jurána)*

* tu možno čítať objavené listy spisovateľa a úryvky z nevydaného románu Don Péter.

Sepességí vadas historiák, 2005, Budapešť

Jurán Vidor Egy vadásznap a Tátrában 2017, Lazi könyvkiadó Szeged (Poľovnícky deň v Tatrách) Je to súbor 34 poľovníckych poviedok, časovo od januára do decembra

Ďalšie články a príbehy od Vidora Jurána sa objavili v poľovníckych ročenkách – almanachoch z rokov 1996 až 1999 **Szlovákiai vadászkalendárium** (Poľovnícky kalendár na Slovensku) zostavovateľ Motesíky Árpád a v diele **Négy felvidéki vadász** (Štyria hornouhorskí poľovníci) z roku 1996 od Gyimesi György a Motesíky Árpáda

Informácie a použitá literatúra:

Bakoš A., Hell P., Poľovníctvo na Slovensku 1920-1995, 1995, Bratislava

Cintulová Erika, Profesor Alfréd Grosz – milovník Tatier a fotograf

Čech, Vodička, Záborský, Naše poľovníctvo, 1935

Horváth József, 2017, Budapešť

Internet

Jurán Vidor, Milá mladá generácia, 1962, Hniezdne

Klein Vladimír, Poľovníctvo v Spišskej Belej, 2002, PZ Poľana Spišská Belá

Klein Vladimír, 2016, Súkromný archív

Korsch Bernard, 2017, Hniezdne, svedectvo v rozhovore

Kulig Ján, 1977, Toporec, svedectvo v rozhovore

Motesíky Árpád, 2016, 2017 Vráble

Nevický Milan, 2016, Kežmarok

Novák Andrej, 2017, Spišská Belá, svedectvo v rozhovore

Relikviár, 2000, Budapest,

Szlovákiai Vadászkalendárium, 1999, Nitra

Zmátlo Peter, Kultúrny a spoločenský život na Spiši, 2005, Bratislava

Poznámky:

1. V roku 2016 mala vyjsť v Maďarsku bibliografia o Vidorovi Juránovi.
2. Zoltán Fábry Štós – kritizoval literárnu činnosť Jurána (a pritom nevedel o nej v podstate nič) až po intervencii Árpád Motesíky zmenil svoju mienku
3. **O živote Vidora Jurána v jeho rodnej obci Hniezdne dnes nevie prakticky, až na pár jednotlivcov, nikto nič a zdá sa, že to nezaujima ani vedenie obce. Škoda, možno tento môj príspevok vzbudí záujem. Záujem o históriu možno prebudí i fakt, že po prechode frontu v januári 1945 vedenie vtedajšieho Revolučného národného výboru, na základe totálnej neznalosti, spálením zničilo celý historický obecný, predtým mestský archív obsahujúci cenné stredoveké listiny. Podľa hesla „čomu nerozumiem je nemecké a to je zlé, to treba zničiť...“ a tak sa aj stalo v mnohých obciach a mestečkách Spiša, ba aj celej republiky. Ani mesto Spišská Belá sa v prípade Vidora Jurána nemá čím chváliť a to tam prežil drvivú väčšinu svojho života. Vedenie mesta by si ho mohlo pripomenúť aspoň nejakou pamätnou tabuľou buď na dome kde žil, alebo na škole kde pôsobil.**

Podakovanie:

Autor zvlášť ďakuje Ladislavovi Spalekovi z Kežmarku za preklady literatúry z maďarčiny ako i pánom Árpád Motesíky z Vrábiel a József Horváth z Budapešti za poskytnuté cenné písomné i ústne informácie.